

Michał Poszwa

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

PROBLEMY OCENY OPŁACALNOŚCI PODATKOWEJ SPÓŁKI OSOBOWEJ I KAPITAŁOWEJ

1. Wstęp

Działalność gospodarcza może być prowadzona w różnej formie prawno-organizacyjnej. Jedynie w określonych przypadkach przepisy prawne obligują do zastosowania spółki kapitałowej jako jedynej możliwej formy prowadzenia przedsiębiorstwa. Dla większości osób podejmujących i prowadzących działalność gospodarczą istnieje zatem dylemat wyboru właściwej formy prawno-organizacyjnej. Właściciele przedsiębiorstwa biorą przy tym pod uwagę przede wszystkim cele gospodarcze, ryzyko i skalę działalności. Dodatkowym wyznacznikiem decyzji dotyczącej formy prowadzenia działalności jest kryterium podatkowe. Aspekty podatkowe mają znaczenie przy rozstrzygnięciu, czy przedsiębiorstwo powinno być prowadzone w formie osoby fizycznej, czy osoby prawnej. W praktyce wybór, w sensie podatkowym, dotyczy rozstrzygnięcia między spółką osobową a spółką kapitałową. Osobnym problemem decyzyjnym jest wybór między przedsiębiorstwem jednoosobowym mającym status osoby fizycznej a jednoosobową spółką z ograniczoną odpowiedzialnością.

W polskich przepisach podatkowych obowiązują odrębne reżimy prawne regulujące opodatkowanie dochodu przedsiębiorstwa prowadzonego w formie osoby fizycznej i osoby prawnej. Jednak różnicowanie fiskalne osób fizycznych i prawnych dotyczy w niewielkim stopniu opodatkowania wyniku finansowego. Określenie podatkowych przychodów oraz podatkowych kosztów w obu ustawach podatkowych¹ jest niemal identyczne. Bardzo podobne, chociaż z pewnymi wyjątkami, są zasady ustalania dochodu.

¹ Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (DzU 2000 nr 54, poz. 654 ze zm.) oraz Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (DzU 2000 nr 14, poz. 176 ze zm.).

Zasadnicze różnice dotyczą skali podatku płaconego od wyniku finansowego (podatek proporcjonalny lub progresywny) oraz opodatkowania przejmowania rezultatów działalności gospodarczej osiąganych przez właścicieli. Z punktu widzenia właścicieli – udziałowców spółki kapitałowej lub osobowej, całkowite obciążenie fiskalne obejmuje, obok podatku od wyniku finansowego przedsiębiorstwa, również opodatkowanie dywidendy oraz z reguły obowiązkowe składki ubezpieczeniowe.

Z punktu widzenia właścicieli – udziałowców istnieje niewątpliwie problem oceny opłacalności możliwej do zastosowania formy prowadzenia działalności gospodarczej. Dylemat ten musi być rozstrzygnięty przy uwzględnieniu obowiązujących norm prawnych, niezależnie od oceny ich zasadności. Należy jednak zauważyć, że występuje dodatkowo problem samej zasadności i ewentualnej skali zróżnicowania zasad opodatkowania właścicieli i przedsiębiorstw prowadzonych w formie spółki osobowej lub kapitałowej. Problem ten poruszany jest w dyskusji na temat racjonalności systemu podatkowego (por. [2, t. 1, s. 192]).

2. Zakres różnic fiskalnych między spółką osobową a spółką kapitałową

Analiza podatkowej opłacalności spółki osobowej lub kapitałowej wymaga szczegółowej identyfikacji różnic między nimi w zakresie obciążeń fiskalnych. Różnice te dotyczą obciążenia rezultatów prowadzenia działalności gospodarczej i muszą być rozpatrywane z punktu widzenia ostatecznego beneficjenta, a więc właściciela. Całkowite obciążenie fiskalne właściciela obejmuje wydatki podatkowe obciążające przedsiębiorstwo (podatek od wyniku finansowego oraz koszty ewidencji i rozliczeń) oraz ryzyko podatkowe, a także podatek od dywidendy w przypadku spółki kapitałowej i składki ubezpieczeniowe w przypadku spółki osobowej. Określone znaczenie mają również różnice w zakresie możliwych do zastosowania, tylko w ramach określonego podatku, ulg i odliczeń.

Pierwsza grupa różnic między opodatkowaniem osoby fizycznej i prawnej dotyczy zasad ustalania dochodu. Dochód stanowi punkt wyjścia do obliczenia zobowiązania podatkowego obciążającego wynik finansowy. Podstawowe znaczenie ma możliwość zróżnicowania ewidencji. Osoby fizyczne bowiem mogą w zakresie wartości sprzedaży do 800 000 euro stosować ewidencję uproszczoną (podatkowa księga przychodów i rozchodów) zamiast ksiąg rachunkowych, które są obligatoryjne dla osób prawnych. Zastosowanie podatkowej księgi przychodów i rozchodów skutkuje nie tylko oszczędnościami w zakresie kosztów ewidencji, ale również innymi zasadami uznawania przychodów, rozliczania kosztów oraz ustalania dochodu z działalności gospodarczej. Różnice w zakresie zasad ustalania przychodów, kosztów i dochodu mogą wpływać na wysokość podatku dochodowego.

Przepisy obu ustaw podatkowych w różny sposób formułują definicję podatkowych przychodów, chociaż ich ostateczna interpretacja jest w zasadzie identyczna. Uwzględnia się jednak inny moment uznawania przychodu w przypadku prowadzenia przez osobę fizyczną uproszczonej ewidencji podatkowej. Koszty podatkowe w obu ustawach podatkowych zostały zdefiniowane identycznie. Różnice w kosztach podatkowych dotyczą momentu uznawania kosztu podatkowego. U prowadzących podatkową księgę przychodów i rozchodów wartość materiałów i towarów jest traktowana jako koszt poniesiony w momencie zakupu, a nie faktycznego zużycia, jak w przypadku stosowania ksiąg rachunkowych. Jednak według niektórych komentarzy nie ma przeszkód, aby zawsze zaliczać do kosztów podatkowych wartość zakupionych materiałów i towarów, niezależnie od momentu ich zużycia [4, s. 280]. Różnice w kosztach podatkowych dotyczą również rozliczeń międzyokresowych kosztów, które są obligatoryjne dla prowadzących księgi rachunkowe, a fakultatywne dla prowadzących podatkową księgę przychodów i rozchodów. Ponadto pewne różnice występują w zakresie kosztów nie uznawanych w rachunku podatkowym. Wynikają one jednak z charakteru osoby fizycznej i prawnej (np. regulacje dotyczące niedostatecznej kapitalizacji występują wyłącznie w ustawie o podatku od osób prawnych).

Dla niektórych podatników, osiągających dochody z co najmniej dwóch przedsiębiorstw, istotna może być różnica między podatkiem od osób prawnych a podatkiem od osób fizycznych w zakresie możliwości bilansowania dochodów i strat różnych podmiotów. W przypadku osób prawnych taka kompensata jest możliwa po założeniu podatkowej grupy kapitałowej, co w praktyce łączy się z dodatkowym ryzykiem podatkowym. W podatku od osób fizycznych kompensowanie dochodów i strat realizowanych przez właściciela z różnych podmiotów odbywa się automatycznie, stanowi bowiem regułę rozliczeniową. Jeżeli więc właściciel – osoba fizyczna – prowadzi już działalność gospodarczą, to możliwość bilansowania dochodów i potencjalnych strat stanowi istotną zaletę podatku od osób fizycznych.

Druga grupa różnic między opodatkowaniem osoby fizycznej i prawnej dotyczy zakresu ryzyka podatkowego. Ryzyko podatkowe związane jest przede wszystkim ze skalą niepewności co do istnienia obowiązku podatkowego oraz wysokości zobowiązania podatkowego. Ponadto ryzyko podatkowe uwarunkowane jest zakresem zarządzania podatkami oraz specyfiką działalności przedsiębiorstwa (np. stosowaniem cen transferowych). Zróżnicowanie zakresu ryzyka podatkowego wynika z charakteru relacji między właścicielem a spółką osobową i właścicielem a spółką kapitałową. Ze względu na to, że z punktu widzenia spółki kapitałowej właściciel jest „osobą trzecią”, ryzyko podatkowe jest relatywnie mniejsze, brakuje bowiem kontrowersji, które występują w przypadku przepływu świadczeń między właścicielem a spółką osobową. Regulacje podatkowe dotyczące osób fizycznych nie rozstrzygają bowiem sposobu traktowania niektórych świadczeń otrzymywanych przez właściciela od spółki osobowej lub wprowadzają rozwiązania niekorzystne

(por. [2, s. 174-181]). Ponadto organy podatkowe stosują często, w przypadku osób fizycznych, bezpodstawne interpretacje w zakresie nieuznawania niektórych kosztów (np. amortyzacja samochodu osobowego będącego środkiem trwałym).

Trzecia grupa różnic między spółką osobową a kapitałową dotyczy efektywnej stopy opodatkowania. U osób fizycznych rzeczywista skala opodatkowania zależy od skali progresji podatkowej oraz ewentualnego odliczenia od podatku. Szczegółowy charakter progresji i kwota odliczenia od podatku powodują wzrost krańcowej stopy opodatkowania zysków ze spółki osobowej. Efektywne obciążenie zysku musi jednak uwzględniać ewentualne dodatkowe dochody, uzyskiwane poza działalnością gospodarczą. Natomiast w przypadku udziałowca spółki kapitałowej ma miejsce podwójne opodatkowanie wyniku finansowego, a w rezultacie wzrost efektywnej stopy podatkowej. Jeżeli udziałowiec pobiera pożytki w formie udziału w zysku, wówczas płaci podatek 19% od dochodów kapitałowych, uregulowany w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych. Udziałowiec będący osobą fizyczną nie ma możliwości, tak jak udziałowiec – osoba prawna, odliczenia podatku płaconego od dywidendy. Formą ucieczki przed podwójnym opodatkowaniem jest pobieranie pożytków ze spółki kapitałowej w formie innej niż dywidenda (np. wynagrodzenie za pracę czy świadczenia nieodpłatne). Taki sposób działania może być stosowany w zasadzie tylko w określonej skali. Należy również zauważyć, że stosowanie różnych metod pobierania pożytków ze spółki kapitałowej wiąże się bądź z innymi obciążeniami (np. podatek i składki od wynagrodzeń), bądź z ryzykiem podatkowym (tzw. ukryta dywidenda). Bardzo często powyższe „instrumenty podatkowe” mogą być stosowane również w przypadku spółki osobowej. Porównanie efektywnego opodatkowania osoby prawnej z efektywnym podatkiem wynikającym z progresji u osób fizycznych stanowi podstawę rachunku opłacalności obu form podatku.

Czwarta grupa różnic między działalnością w formie osoby fizycznej lub prawnej dotyczy składek ubezpieczeniowych. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w tym udziałowcy spółek osobowych, podlegają obowiązkowi ubezpieczeniowemu. Zakres tego obowiązku może być jednak zróżnicowany, a w szczególnych sytuacjach składki mogą nie być płacone. Zapłacone składki ubezpieczeniowe są odliczane od dochodu lub od podatku, jednak nie zawsze i nie w pełnej wysokości. W ocenie opłacalności spółki osobowej składki są traktowane jako obligatoryjny wydatek, a więc na równi z podatkiem dochodowym.

Piąta grupa różnic dotyczy ulg i odliczeń podatkowych, które mogą być stosowane tylko przy rozliczaniu określonego podatku. Pewne odliczenia mogą być stosowane przy rozliczaniu każdego podatku, zarówno od osób fizycznych, jak i prawnych (np. straty z lat ubiegłych). Większość odliczeń nie dotyczy podatku liniowego od osób fizycznych. Niektóre odliczenia można zastosować w podatku od osób prawnych i podatku progresywnym (np. ulga na nowe technologie) albo wyłącznie w podatku progresywnym (np. ulga za wykształcenie uczniów). Wiele ulg i odliczeń

stosowanych w podatku od osób fizycznych ma charakter osobisty, socjalny, jednak w rachunku opłacalności powinny być brane pod uwagę. Nie należy jednak uwzględniać odliczeń, których zastosowanie wymaga poniesienia specjalnych wydatków (jak np. darowizny).

Część przedstawionych różnic ma charakter stały, a część to różnice potencjalne, zależne od konkretnej sytuacji. Różnice w zakresie obciążenia podatkiem dochodowym i składkami ubezpieczeniowymi efektów działalności gospodarczej prowadzonej w formie spółki osobowej lub kapitałowej stanowią podstawę do oceny opłacalności form prawnych przedsiębiorstwa.

3. Uwarunkowania i zasady oceny opłacalności

Problem wyboru optymalnej, z podatkowego punktu widzenia, formy prowadzenia przedsiębiorstwa istnieje tylko wówczas, gdy brak jest innych istotnych przesłanek do zastosowania spółki osobowej lub kapitałowej. Jeżeli zatem normy prawne, cele gospodarcze oraz ryzyko działalności nie narzucają zastosowania określonej formy prawnej (np. spółki z o.o.), należy rozstrzygać dylemat podatkowy. Pierwszym problemem decyzyjnym jest więc określenie znaczenia („wycena”) kryterium podatkowego.

Analizując podatkową opłacalność zastosowania spółki osobowej lub kapitałowej (np. spółka jawna czy spółka z ograniczoną odpowiedzialnością), należy uwzględnić determinanty sytuacji decyzyjnej. Podstawowe znaczenie ma zakres różnic występujących w konkretnym przypadku. Potencjalne różnice między opodatkowaniem właścicieli spółki osobowej i kapitałowej nie muszą występować w każdej sytuacji. Jeżeli spółka osobowa prowadzi księgi rachunkowe, wówczas nie ma w zasadzie różnic w ustalaniu dochodu w porównaniu ze spółką kapitałową. Podobny może być również w konkretnej sytuacji zakres ryzyka podatkowego. Podstawowe znaczenie dla oceny opłacalności podatkowej ma więc zakres stałych różnic (efektywna stopa podatku), jak i możliwych różnic (głównie w zakresie ewidencji i odliczeń) między opodatkowaniem spółki osobowej a spółki kapitałowej.

Istotnym uwarunkowaniem decyzji o wyborze formy opodatkowania jest najczęściej możliwość uwzględnienia jednego z dwóch podatków dochodowych od osób fizycznych – liniowego lub progresywnego. Podatek progresywny może być zawsze stosowany, a podatek liniowy jest wyłączony tylko w określonych sytuacjach, tzn. samozatrudnienia [3, s. 187]. Dokonując oceny podatkowej spółki osobowej, należy uwzględnić w pierwszej kolejności, czy alternatywą dla opodatkowania osoby prawnej jest podatek liniowy, czy też progresywny. Porównanie liniowego i progresywnego podatku od osób fizycznych dokonywane jest według określonej procedury (por. [1, s. 113]). Istotne znaczenie dla analizy opłacalności podatkowej spółki osobowej względem kapitałowej mają trzy różnice między podatkiem liniowym a progresywnym od osób fizycznych:

- 1) różnica między proporcjonalną a progresywną skalą podatku,
- 2) szerszy zakres ulg i odliczeń w podatku progresywnym,
- 3) konieczność kumulowania dochodów z działalności gospodarczej opodatkowanych progresywnie z dochodami z innych źródeł.

Ocena podatkowej opłacalności może być silnie zdeterminowana sytuacją osobistą podatnika oraz jego stosunkiem do ryzyka podatkowego. Znaczenie mają przede wszystkim zakres obowiązku ubezpieczeniowego (brak obowiązku, tylko ubezpieczenie zdrowotne, pełne ubezpieczenie społeczne i zdrowotne), możliwe do wykorzystania ulgi osobiste (np. mieszkaniowe, na internet, za wykształcenie uczniów) oraz uzyskiwanie dochodów poza działalnością gospodarczą. Dochody z pracy, emerytury i inne opodatkowane progresywnie są łączone z dochodami z działalności gospodarczej, co powoduje wzrost efektywnego obciążenia.

W podjęciu decyzji o wyborze optymalnej formy opodatkowania istotne znaczenie ma stosunek właściciela do ryzyka podatkowego. Wynika to z tego, że uzyskanie korzyści podatkowych (niższe opodatkowanie) wiąże się bardzo często z dodatkowym ryzykiem. Jego akceptacja może być więc warunkiem zastosowania określonej formy podatku.

Wybór formy opodatkowania związany z określoną formą prawną prowadzenia działalności musi uwzględniać możliwości i koszty ewentualnej zmiany formy prawnej i opodatkowania. Utworzenie oraz rozwiązanie spółki osobowej, a szczególnie kapitałowej, łączy się z kosztami i określonymi konsekwencjami organizacyjnymi. Podejmując zatem decyzję o wyborze określonej formy prawnej dla uzyskania korzyści podatkowych, należy brać pod uwagę jej konsekwencje w długim okresie, najczęściej co najmniej kilku lat. Skala trudności i ryzyka oceny jest też większa, jeżeli konieczne jest uwzględnienie nie jednego roku podatkowego, lecz kilku okresów rozliczeniowych.

Decyzja o wyborze optymalnej podatkowo formy prowadzenia działalności gospodarczej powinna być dokonywana według określonych kryteriów. Należą do nich koszty prowadzenia ewidencji i rozliczeń, skala ryzyka podatkowego, elastyczność podatku oraz przewidywane kwoty podatku do zapłaty. Należy uznać, że podatek jest tym korzystniejszy, im niższe są wydatki podatkowe (koszty ewidencji i rozliczeń oraz kwoty podatku do zapłaty), im mniejsze ryzyko podatkowe oraz im większy jest wpływ podatnika na obciążenie podatkowe (wyższa elastyczność podatku). Poszczególne konstrukcje podatkowe stanowią najczęściej kombinację korzyści i niekorzyści, których ocena musi być dokonana przez przedsiębiorcę. Z punktu widzenia przedsiębiorcy idealny podatek to podatek zerowy, z ograniczonymi obowiązkami formalnymi i niepowodujący ryzyka podatkowego.

Zasadnicze znaczenie dla określenia opłacalności podatkowej osoby fizycznej lub prawnej mają przewidywane kwoty podatku do zapłaty. Można bowiem przyjąć, że możliwość wpływania na obciążenie podatkowe (elastyczność) jest identyczna w podatku od osób fizycznych i od osób prawnych. W większości przypad-

ków nie wystąpią również różnice w ocenie poziomu ryzyka obu podatków. Znaczne zróżnicowanie może dotyczyć kosztów ewidencji i rozliczeń. Ma to miejsce wtedy, gdy spółka osobowa może zastosować podatkową księgę przychodów i rozchodów, a więc przy sprzedaży do 800 000 euro. Można jednak przyjąć, że w większości przypadków zastosowanie uproszczonej ewidencji podatkowej praktycznie „dyskwalifikuje podatkowo” spółkę kapitałową. Dokonując zatem porównania opłacalności podatkowej spółki osobowej i kapitałowej na podstawie przewidywanych kwot podatku obciążających właścicieli – udziałowców, należy przyjąć, że niezależnie od formy prawnej prowadzone są księgi rachunkowe. Przyjęcie ksiąg rachunkowych jako podstawy ustalania dochodu zapewnia porównywalność podatku od osób fizycznych i prawnych. Wybór optymalnej formy prawnej prowadzenia przedsiębiorstwa odbywa się według określonej procedury rachunkowej.

4. Rachunek wyboru formy podatku dochodowego

Trudność wyboru optymalnej formy opodatkowania wynika z co najmniej dwóch przyczyn. Po pierwsze, problem podatkowy związany jest z wyborem formy prawno-organizacyjnej. Po drugie, problemem pozostaje to, w jaki sposób będą pobierane korzyści z osoby prawnej przez właściciela (wyłącznie w formie dywidendy czy również świadczeń z tytułu pracy, umów cywilnoprawnych lub w inny sposób). Analiza uwzględniająca tak szerokie możliwości pobierania korzyści byłaby skomplikowana i obszerna. Najprostsze i klarowne porównanie opłacalności podatku od osób fizycznych z podatkiem od osób prawnych wymaga przyjęcia założenia, że przedsiębiorca (przedsiębiorcy – udziałowcy) będzie pobierał korzyści z przedsiębiorstwa w formie wypłaty dywidendy. Zakłada się również, że kryterium oceny na potrzeby podatkowe jest maksymalizacja bieżących korzyści finansowych osiąganych z działalności gospodarczej przez właściciela, a nie na przykład maksymalizacja wartości przedsiębiorstwa.

Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych dochód u osoby fizycznej i prawnej ustalany jest w niemal identyczny sposób. Na potrzeby analizy podatkowej można również przyjąć, że nie ma różnic między dochodem a zyskiem bilansowym. Porównanie podatku dochodowego płaconego przez właściciela przy stosowaniu podatku od osób prawnych ($PDoOP_{wl}$) z podatkiem dochodowym od osób fizycznych liniowym ($PDoOF_{Lin}$) lub progresywnym ($PDoOF_{Pr}$) polega na ustaleniu granicznego dochodu, przy którym oba podatki są równe. W zależności od sytuacji podatek od osób prawnych będzie korzystniejszy, gdy wykazany dochód będzie wyższy lub niższy od granicznego.

Jeżeli osoba fizyczna podlega obowiązkowi ubezpieczeniowemu, należy uwzględnić obciążenie wynikające z opłacanych składek na ubezpieczenie społeczne (USpół.) i składki na ubezpieczenie zdrowotne (UZdr._{zapł}). Całkowite obciążenie osoby fizycznej ($PDoOF_{wl}$) w przypadku opłacania składek wynosi więc:

$$P\text{DoOF}_{\text{wl}} = P\text{DoOF}_{\text{Lin}} + \text{USpoł.} + \text{UZdr. zapł.}$$

lub

$$P\text{DoOF}_{\text{wl}} = P\text{DoOF}_{\text{Pr}} + \text{USpoł.} + \text{UZdr. zapł.}$$

Podatek dochodowy obciążający właściciela przy prowadzeniu działalności w formie osoby prawnej wynika z podatku płaconego przez przedsiębiorstwo (PDoOP) oraz dodatkowo od opodatkowania dywidendy (PDoDyw). Całkowite obciążenie właściciela osoby prawnej ($P\text{DoOP}_{\text{wl}}$) wynosi więc:

$$P\text{DoOP}_{\text{wl}} = P\text{DoOP} + P\text{DoDyw.}$$

Podatek dochodowy od osób prawnych wynosi $P\text{DoOP} = (D - S - \text{Odl}_d) \times 19\%$. Jeżeli jednak podmiot nie odlicza strat z lat ubiegłych (S) i nie stosuje innych odliczeń od dochodu (Odl_d), np. ulg inwestycyjnych, wówczas $P\text{DoOP} = D \times 19\%$. Z kolei podatek dochodowy od dywidendy $P\text{DoDyw} = \text{Dyw} \times 19\%$. Przyjmując, że dochód osoby prawnej (D) jest równy zyskowi brutto, a dywidenda (Dyw) jest równa zyskowi netto ($\text{Dyw} = D - P\text{DoOP}$), wówczas $P\text{DoDyw} = (D - P\text{DoOP}) \times 19\% = (D - D \times 19\%) \times 19\% = D \times 19\% \times (1 - 19\%)$.

Przyjmując zatem, że podatek płacony przez przedsiębiorstwo $P\text{DoOP} = D \times 19\%$ oraz podatek płacony przez właściciela od dywidendy $P\text{DoDyw} = D \times 19\% \times (1 - 19\%)$, otrzymujemy:

$$P\text{DoOP}_{\text{wl}} = D \times 19\% + D \times 19\% \times (1 - 19\%).$$

Prowadząc rachunek opłacalności form podatku, należy przyjąć, że podatek obciążający właściciela (udziałowca) osoby prawnej, obejmujący podatek dochodowy od osób prawnych oraz podatek od dywidendy, jest ostatecznie finansowany z zysku przedsiębiorstwa.

Płatności podatkowe z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w formie spółki kapitałowej porównuje się z obciążeniami właściciela spółki osobowej przy zastosowaniu zarówno podatku liniowego, jak i progresywnego.

Całkowite obciążenie udziałowca spółki osobowej będącego podatnikiem liniowego podatku od osób fizycznych jest następujące:

$$\begin{aligned} P\text{DoOF}_{\text{wl}} &= P\text{DoOF}_{\text{Lin}} + \text{USpoł.} + \text{UZdr. zapł.} \\ &= (D - \text{USpoł.} - S) \times 19\% - \text{UZdr.} + \text{USpoł.} + \text{UZdr. zapł.} \end{aligned}$$

Jeżeli jednak podatnik nie płaci składek na ubezpieczenia społeczne (USpoł.) oraz zdrowotne (UZdr. zapł.), a więc nie odlicza składek na ubezpieczenie zdrowotne (UZdr.), a także nie odlicza strat z lat ubiegłych (S), wówczas jego całkowite obciążenie wynosi:

$$P\text{DoOF}_{\text{wl}} = P\text{DoOF}_{\text{Lin}} = D \times 19\%.$$

Zatem, jeżeli dochód (D) ustalany jest identycznie w spółce osobowej i kapitałowej, to porównanie płatności wynikających z podatku od osób prawnych (PDoOP_{wł}) z płatnościami podatku liniowego od osób fizycznych (PDoOF_{Lin}) wypada zawsze na korzyść podatku liniowego od osób fizycznych, gdyż:

$$\text{PDoOP}_{wł} \geq \text{PDoOF}_{Lin} \text{ lub } D \times 19\% + D \times 19\% \times (1 - 19\%) \geq D \times 19\%.$$

Zastosowanie w obu podatkach identycznych odliczeń od dochodu (np. straty z lat ubiegłych) nie spowoduje zmiany opłacalności podatku od osób fizycznych. Jeżeli zatem nie występują odliczenia różnicujące oba podatki, wówczas liniowy podatek od osób fizycznych będzie korzystniejszy ze względu na brak obciążenia dywidendy w przypadku prowadzenia przedsiębiorstwa w formie osoby fizycznej.

Dla ustalenia opłacalności podatku od osób fizycznych należy uwzględnić ewentualne odliczenia, które mogą być stosowane w podatku od osób prawnych, ale nie w podatku liniowym od osób fizycznych. Taką potencjalną ulgą jest możliwość odliczenia od dochodu części wydatków na zakup nowych technologii. Kwota odliczenia wynosi 30% lub 50% wartości wydatków na nowe technologie. Jeżeli podatnik może odliczyć od dochodu określoną kwotę (Odl_d), wówczas obciążenie osoby prawnej jest następujące:

$$\text{PDoOP}_{wł} = \text{PDoOP} + \text{PDoDyw} = (D - \text{Odl}_d) \times 19\% + [D - (D - \text{Odl}_d) \times 19\%] \times 19\%.$$

Jeżeli kwota odliczenia będzie równa wykazanemu dochodowi ($D = \text{Odl}_d$), wówczas obciążenie osoby prawnej wyniesie:

$$\text{PDoOP}_{wł} = (D - D) \times 19\% + [D - (D - D) \times 19\%] \times 19\% = D \times 19\% = \text{PDoDyw}.$$

Oznacza to, że podatek płacony przy stosowaniu osoby prawnej jest równy podatkowi liniowemu od osób fizycznych (bez uwzględniania składek ubezpieczeniowych). A więc stosując w podatku od osób prawnych odliczenia od dochodu niemożliwe do uwzględnienia w podatku od osób fizycznych, można co najwyżej zrównać obciążenie osoby prawnej z obciążeniem osoby fizycznej.

W prowadzeniu działalności gospodarczej najczęściej będą występowały odliczenia zarówno w podatku od osób prawnych, jak i składki oraz odliczenia w podatku liniowym od osób fizycznych. Konieczne jest wówczas ustalanie granicznego dochodu, powyżej którego opłacalne jest stosowanie podatku liniowego od osób fizycznych.

Uwzględnienie składek ubezpieczeniowych spowoduje, że liniowy podatek od osób fizycznych będzie opłacalny dopiero po przekroczeniu określonego dochodu granicznego. Przyjmując, że udziałowcy spółki osobowej podlegają obowiązkowi ubezpieczeniowemu, a udziałowcy spółki kapitałowej nie, zmniejsza się opłacalność stosowania osoby fizycznej. Obciążenie wspólników spółki osobowej jest

wyższe niż współników spółki kapitałowej, do momentu wykazania określonego dochodu. Wynika to z tego, że współnicy spółki kapitałowej obciążeni są wyłącznie podatkiem dochodowym ($PDoOP_{wi}$). Natomiast udziałowcy spółki osobowej płacą podatek dochodowy ($PDoOF_{Lin}$) oraz składki na ubezpieczenie społeczne ($USpoł.$) odliczane od dochodu i zdrowotne, przy czym składka zdrowotna do zapłaty ($UZdr_{zapł}$) jest wyższa od składki zdrowotnej do odliczenia od podatku ($UZdr.$). Ustalenie dochodu granicznego, przy którym obciążenie spółki kapitałowej i osobowej jest identyczne ($PDoOP_{wi} = PDoOF_{wi}$), odbywa się według formuły:

$$D \times 19\% + D \times 19\% \times (1 - 19\%) = (D - USpoł.) \times 19\% - UZdr. + USpoł. + UZdr_{zapł}$$

Płacone i odliczane od dochodu składki na ubezpieczenia społeczne ($USpoł.$) wynoszą ok. 6720 zł/rok, odliczane od dochodu składki na ubezpieczenie zdrowotne ($UZdr.$) wynoszą ok. 1860 zł/rok, a składki na ubezpieczenie zdrowotne do zapłaty ($UZdr_{zapł}$) wynoszą ok. 2100 zł/rok². Przyjmując powyższe kwoty składek, osiągnie się dochód graniczny w wysokości ok. 36 930 zł/rok. Jeżeli zatem dochód przypadający na udziałowca nie przekroczy 36 930 zł, wówczas obciążenie spółki kapitałowej jest niższe niż obciążenie spółki osobowej. Jeżeli dochód przekroczy 36 930 zł, wówczas korzystniejsze jest stosowanie spółki osobowej. Jeżeli udziałowcy spółki osobowej płacą wyłącznie ubezpieczenie zdrowotne, wówczas dochód graniczny wynosi ok. 1560 zł/rok. Tak więc w sytuacji, gdy współnicy spółki osobowej płacą wyłącznie składki ubezpieczenia zdrowotnego, można przyjąć, że niemal zawsze opłaca się podatek liniowy od osób fizycznych.

Jeżeli równolegle będą występowały odliczenia od dochodu w podatku od osób prawnych oraz składki i odliczenia w podatku liniowym od osób fizycznych, to dochód graniczny będzie wyższy o kwotę odliczenia od dochodu osoby prawnej. Zatem im więcej odliczeń od dochodu spółki kapitałowej i im wyższe składki opłacane przez udziałowców spółki osobowej, tym wyższy dochód, do którego opłaca się „podatkowo” prowadzenie działalności gospodarczej w formie osoby prawnej.

Porównanie podatku dochodowego od osób prawnych z progresywnym podatkiem od osób fizycznych dokonywane jest według tej samej procedury co z podatkiem liniowym. O opłacalności podatku progresywnego decyduje jednak dodatkowo progresywna formuła podatku od osób fizycznych, a także dochody właściciela poza przedsiębiorstwem.

Podatek progresywny obliczany jest według formuły:

² Kwoty składek ustalono na podstawie minimalnych składek płaconych za miesiące marzec-maj 2006, które wynosiły: składka na ubezpieczenie zdrowotne do odliczenia od podatku 155,23zł/m-c, składki na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe) odliczane od dochodu w wysokości „normalnej” 559,83zł/m-c i „preferencyjnej” 99,53zł/m-c. Składka na ubezpieczenie wypadkowe 1,93%. (por. Informacja ZUS z dnia 8 marca 2006 r. w sprawie najniższej podstawy wymiaru składek oraz kwot składek w marcu, kwietniu i maju 2006 r. dla niektórych grup ubezpieczonych).

$$\text{PDoOF}_{Pr} = (D - \text{USpół.} - S - \text{Odl}_d) \times 19\%(30, 40) - 530,08 - \text{UZdr.} - \text{Odl}_{pod}.$$

W najprostszym przypadku podatnik nie płaci składek i nie stosuje żadnych odliczeń, co oznacza, że podatek stanowi jedyne obciążenie. W takiej sytuacji, jeżeli dochód (D) ustalany jest identycznie u osoby fizycznej i prawnej, to porównanie obciążenia obu form prawnych ($\text{PDoOPWł} = \text{PDoOFWł}$ lub $\text{PDoOPWł} = \text{PDoOFPr}$) polega na ustaleniu dochodu granicznego, powyżej którego korzystniejszy jest podatek od osób prawnych. Dochód graniczny (przy założeniu, że przekracza 74 048 zł), ustalony według formuły:

$$D \times 19\% + D \times 19\% \times (1 - 19\%) = (D - 74048) \times 40\% + 17611,68,$$

wynosi ok. 214 000 zł/rok. Jeżeli dochód (na udziałowca) nie przekroczy w roku kwoty 214 000 zł, wówczas korzystniejszy jest podatek progresywny, a przy dochodzie powyżej 214 000 zł niższy będzie podatek płacony od osoby prawnej.

Wysokość dochodu granicznego zależy od tego, czy podatnik – osoba fizyczna – osiąga dochody poza działalnością gospodarczą opodatkowane progresywnie. Jeżeli bowiem podatnik uzyskuje dochody z pracy, umów cywilnoprawnych, emerytury lub innych źródeł objętych podatkiem progresywnym, wówczas dochód graniczny jest tym niższy, im wyższe są dodatkowe dochody. Na przykład jeżeli podatnik uzyskuje dochody z pracy w wysokości umownej 5000 zł/m-c (dochód do opodatkowania $5000 - 102,25 - 5000 \times 18,71\% = 3\,962,25$), wówczas podatek progresywny od dodatkowych dochodów z działalności gospodarczej będzie niższy od podatku zapłaconego przez podatnika od dochodów z osoby prawnej, jeśli dochód z tej działalności nie przekroczy kwoty ok. 47 240 zł. Tak więc w takiej sytuacji przy dochodzie udziałowca z przedsiębiorstwa już powyżej 47 240 zł korzystniejsza jest spółka kapitałowa jako forma prowadzenia działalności. Ostatecznie, jeżeli dochody uzyskane poza działalnością gospodarczą opodatkowane są stawką 40%, a podatnik nie korzysta z odliczeń od podatku (np. ulgi za wykształcenie uczniów) to z pewnością korzystniejszy jest podatek opłacany od dochodów z osoby prawnej.

Przy uwzględnieniu obowiązku ubezpieczeniowego całkowite obciążenie ($\text{PDoOF}_{Wł}$) osoby fizycznej płacącej podatek progresywny (PDoOF_{Pr}) obejmuje dodatkowo składki. Przy przyjętych wcześniej kwotach składek dochód graniczny wyniesie ok. 137 900 zł/rok. Jeżeli więc dochód przypadający na udziałowca nie przekroczy 137 900 zł, to obciążenie w przypadku spółki osobowej będzie niższe niż w przypadku spółki kapitałowej. Uwzględnienie składek ubezpieczeniowych powoduje, że dochód graniczny (137 900 zł) zmniejsza się w stosunku do sytuacji wyjściowej (214 000 zł). Dodatkowe obciążenie, głównie z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, powoduje więc, że „szybciej” opłaca się spółka kapitałowa. Zwiększenie opłacalności spółki osobowej następuje jednak wtedy, gdy stosowane są odliczenia od dochodu, i to zarówno te

dotyczące osób fizycznych i prawnych (straty z lat ubiegłych, ulga na nowe technologie), jak i te dotyczące wyłącznie osób fizycznych (np. mieszkaniowa ulga odsetkowa). Czynnikiem zwiększającym opłacalność podatku progresywnego jest stosowanie przez osobę fizyczną odliczeń od podatku (np. ulga za wykształcenie uczniów). Rachunek opłacalności powinien więc zawsze uwzględniać indywidualną sytuację podatnika.

5. Zakończenie

Zróznicowanie opodatkowania efektów działalności gospodarczej prowadzonej w formie osoby fizycznej i prawnej powoduje powstanie u właścicieli problemu decyzyjnego. Polega on na ustaleniu optymalnej podatkowo formy prawnej. Jego rozstrzygnięcie wymaga zastosowania określonej procedury uwzględniającej zakres różnic między podatkami, możliwe do zastosowania ulgi i odliczenia podatkowe oraz indywidualną sytuację podatnika – przedsiębiorcy. Porównując płatności podatkowe, należy również uwzględnić składki ubezpieczeniowe. Składki bowiem stanowią obowiązkowe płatności, które zwiększają obciążenie fiskalne, a więc oddziałują tak samo jak płatności podatkowe.

Powyższe czynniki określają wysokość dochodu, który najczęściej wyznacza granicę opłacalności jednej z form podatku. Dochód graniczny może być jednak różnie interpretowany. Generalnie im niższe dochody, tym bardziej prawdopodobna opłacalność podatku od osób fizycznych. Jeżeli podatnik nie stosuje odliczeń i nie płaci składek, wówczas podatek od osób fizycznych jest albo zawsze korzystniejszy (liniowy), albo korzystniejszy do momentu przekroczenia określonego dochodu (progresywny) niż podatek płacony w przypadku osoby prawnej.

Jeżeli przedsiębiorstwo zastosuje w rozliczeniu ulgi i odliczenia, to z jednej strony nastąpi wzrost opłacalności podatku od osób prawnych względem liniowego podatku od osób fizycznych, ale z drugiej strony maleje opłacalność podatku od osób prawnych względem podatku progresywnego. Konieczność realizacji obowiązku składowego zmniejsza opłacalność stosowania osoby fizycznej. Płacenie składek powoduje, że poniżej pewnego dochodu granicznego korzystniejszy od podatku liniowego od osób fizycznych jest podatek od osób prawnych. Opłacanie składek skutkuje również zmniejszeniem dochodu, do którego, przy stosowaniu podatku progresywnego, obciążenie osoby fizycznej jest niższe niż osoby prawnej. Podatek od osób prawnych jest również coraz korzystniejszy względem podatku progresywnego, jeżeli podatnik osiąga dochody poza działalnością gospodarczą.

Dokonywanie wyboru podatkowo opłacalnej formy przedsiębiorstwa wymaga podejścia kompleksowego. Obarczone jest więc znacznym ryzykiem i powinno być rozpatrywane w perspektywie dłuższej niż rok.

Literatura

- [1] Poszwa M., *Rachunek wyboru formy opodatkowania dochodów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 1062, AE, Wrocław 2005.
- [2] *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, red. H. Litwińczuk, ABC, Warszawa 2006.
- [3] *Rozliczenia podatkowe przedsiębiorcy*, red. M. Poszwa, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005.
- [4] *Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych. Komentarz*, red. K.G. Szymański, Difin, Warszawa 2005.

THE PROBLEMS OF TAX PROFITABILITY EVALUATION IN PERSONAL PARTNERSHIPS AND CAPITAL COMPANIES

Summary

In Polish law there are different rules of taxing incomes of personal partnerships and capital companies. Different tax treatment of personal partnerships and capital companies is very controversial. There is a problem appearing, whether the different charging of both kinds of companies interferes with the wide range of competition rules. Moreover, the different taxing of personal partnerships and capital companies causes the necessity of deciding which form is more profitable for the taxpayer. Setting the cost-effectiveness is very difficult and demands using profit calculation. The final decision about form of business activity is very risky.